

HELSINGIN KAUPUNGIN

YMPÄRISTÖKESKUKSEN MONISTEITA

Boreaaliset metsäluhdat ja puustoiset suot Mustavuoren - Porvarinlahden - Labbackan - Kasabergetin alueella

Lausunto

Arto Kurtto ja Leena Helynranta

Helsinki 1999

ESIPUHE

Amanuenssi Arto Kurto ja vs. amanuenssi Leena Helynranta laativat syksyllä 1997 Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen tilauksesta asiantuntijalausunnon boreaalisten metsäluhtien ja puustoisten soiden esiintymisestä Mustavuoren - Porvarinlahden - Labbackan - Kasabergetin alueella. Heidän tarkastelualueenaan oli Suomen Natura 2000 -ohjelmaan kuuluvan alueen Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet (FI0100065) läntisin osa-alue.

Lausunto perustui tekijöiden aikaisempiin kasvistotutkimuksiin alueella ja niitä täydentäviin maastokäynteihin vuonna 1997 sekä muihin alueella tehtyihin inventointeihin.

Asiantuntijalausunnolla haluttiin paikallistaa luontodirektiivin liitteessä I tarkoitettujen ensisijaisesti suojeltavien luontotyyppien esiintymät suunnitellun Vuosaaren sataman maaliikenneyhteyksien vaikutusalueella. Suunnitellut tie- ja ratatunnelit sekä rautasilta Porvarinlahden yli näkyvät tämän lausunnon liitteenä 1 olevassa kartassa, johon Arto Kurto ja Leena Helynranta merkitsivät myös kaikki tarkastelualueelta löytyneet puustoisten soiden ja metsäluhtien esiintymät. Liitteessä 2 on koko Natura-alue.

Kuvaukset luontotyypeistä boreaaliset metsäluhdat (Fennoskandian metsäluhdat) ja puustoiset suot saatiin syksyllä 1997 Krister Karttuselta Suomen ympäristökeskuksesta. Suomessa esiintyy 69 luontodirektiivin liitteessä I mainittua luontotyyppiä, jotka on kuvattu vuonna 1998 julkaistussa Suomen ympäristökeskuksen ympäristöoppaassa 46, Natura 2000 -luontotyyppiopas. Näistä 14 on ensisijaisesti suojeltavia eli priorisoituja, jotka ovat vaarassa hävitä ja joiden suojelussa yhteisöllä on erityinen vastuu, kun otetaan huomioon luontotyyppien levinneisyys alueella suhteessa luontotyyppien levinneisyysalueeseen.

Koko Mustavuoren lehto - Östersundomin lintuvedet -Natura-alueella esiintyy yhdeksää luontodirektiivin luontotyyppiä: laajat matalat lahdet, kostea suurruohokasvillisuus, alavat niitetyt niityt, vaihettumissuot ja rantasuot, kasvipeitteiset kalkkikalliot, kasvipeitteiset silikaattikalliot, boreaaliset lehdot, metsäluhdat ja puustoiset suot. Metsäluhdat (Fennoscandian deciduous swamp woods, Lövsumpskogar av fennoskandisk typ) ja puustoiset suot (Bog woodland, Skogbevuxen myr) ovat ensisijaisesti suojeltuja luontotyyppiä.

16.10.1997 valmistunut Arto Kurton ja Leena Helynrannan lausunto on ollut käytössä luonnonsuojelulain 65§:n mukaista arviota laatineilla asiantuntijoilla (Kurki, S. & Mykrä, S. 1998: Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet, Vuosaaren satamahankeen vaikutukset Natura 2000 -alueeseen) ja lausunnonantajilla (Uudenmaan ympäristökeskus 1999: Luonnonsuojelulain mukainen lausunto; Helsingin kaupungin Vuosaaren satamahanke) sekä Vuosaaren satamahankeen suunnittelijoilla.

Helsingissä 1.11.1999

Pirkko Pulkkinen
Helsingin kaupungin ympäristökeskus

Arto Kurtto & Leena Helynranta
Helsingin yliopisto
Luonnontieteellinen keskusmuseo
Kasvimuseo
16.10.1997

LAUSUNTO

Boreaaliset metsäluhdat ja puustoiset suot Mustavuoren – Porvarinlahden – Labbackan – Kasabergetin alueella

1. Yleistä

1.1. Tarkasteltava alue

Tarkasteltava alue on Natura 2000 -ohjelmaan ehdotetun alueen *Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet* (FI0100065) läntisin osa-alue, joka käsittää Mustavuoren, Porvarinlahden, Labbackan ja Kasabergetin länsiosat.

1.2. Kasvillisuustyyppien määrittely

Boreaaliset metsäluhdat ja puustoiset suot ymmärretään tässä siten kuin ne on määritelty EU:n luontotyyppioppaan käytettävissä olleessa suomenkielisessä luonnoksessa (SYKE/LUM 22.9.1997). Myös kasvillisuustyyppien nimistö seuraa ao. luonnosta. Kuitenkin on erityisesti korostettava sitä, että monissa tapauksissa tarkoitettujen kasvillisuustyyppien rajaaminen luonnossa on vaikeaa, koska niitä välittävät sekä keskenään että muihin kasvillisuustyyppihin päin liukuvat välimuotosarjat. Esimerkiksi kostean lehdon ja lehtokorven sekä metsäluhdan, lehtokorven ja "tulvametsän" väliset rajat ovat aivan vähittäisiä ja tulkinnanvaraisia. Edelleen merenrantaoloissa kasvillisuustyyppit järjestyvät hyvinkin kapeiksi ja limittyviksi vyöhykkeiksi sen mukaan, kuinka korkealla keskivesirajasta sijaitsevat. Tarkastelualueella erityisen yleisiä ovat sarjat, joissa avoluhta välittyy tervalepikoiden tai hieskoivikoiden kautta selkeisiin metsiin. Tervaleppien ja hieskoivun luonnehtima vaihettuma-alue on usein vaikeasti yksiselitteisesti tyypiteltävissä sarjaan metsäluhta – (lehto)korpi – kostea lehto tai jaettavissa tämän sarjan mukaan (usein hyvin kapeisiin) vyöhykkeisiin. Kuitenkin tässä yhteydessä metsäluhdat ja korvet — jälkimmäiset puustoiisiin soihin kuuluvina — ovat yhtä merkittäviä, joten rajanveto tältä osin ei ole erityisen tärkeä. Niinpä kartassa metsäluhdiksi rajatut alueet sisältävät myös rantojen lehto- sekä ruoho- ja heinäkorpia. Ylävämmällä maalla ongelmaksi muodostuu viljavien korprien ja kosteiden lehtojen rajaaminen. Tässä on lehtojen, korprien ja luhtien ("tulvamaiden") rajanvedossa pyritty noudattamaan Alapassin ja Alasen (1988) esittämiä suuntaviivoja.

2. Boreaaliset metsäluhdat

Selvästi boreaalisiin metsäluhtiin luettavaa kasvillisuutta on alueella niukasti (kohteiden sijainti liitteessä 1):

ML1: Laajin ja edustavin metsäluhta sijaitsee Mustavuoren itäpuolella Porvarinlahden perukassa ns. Lehmissaaren pohjoispäässä leveähkönä vyöhykkeenä. Alueen pääpuut ovat tervaleppä ja harmaaleppä (huomattavan järeitäkin). Niiden tyvimättäiden välisiä laajoja, osin upottavia rimpipintoja vallitsee järvikorte. Eteläpään lähdehetteellä kasvaa harvinaista korpinurmikkaa. — Hosiasluoma (1985a) luokittelee alueen "tervaleppäkorveksi".

ML2: Porvarinlahden perukan itärannan lehtoisen niemen kärjessä ja siitä etelään on tervaleppävaltaista kasvillisuutta, joka muodostuu kapeista vyöhykkeistä metsäluhtaa (uloinna), lehtokorpea (keskellä) ja kosteaa lehtoa (sisinnä).

ML3: Edellisestä kohteesta koilliseen sijaitsee pieni tervaleppäsaareke, joka on laidunniittyä raivattaessa jätetty jäljelle märkyytensä takia. Saarekkeessa on lähde. Kasvillisuus on luontevimmin luokiteltavissa metsäluhdaksi.

Huom. 1. Porvarinlahden vesialueen perukasta sekä etelään että pohjoiseen työntyvien maatumaluhkien laidoilla on hieskoivun luonnehtimia vyöhykkeitä, jotka ovat alkuaan saattaneet olla metsäluhtaa (hieskoivuluhtaa), mutta jotka ojitusten takia ovat muuttuneet kenttäkerrokseltaan niittymäisiksi (etenkin nurmilauhan vallitsemiksi). Ojien umpeenkasvu tai tukkiminen voisi palauttaa näihin muuttumiin aidon metsäluhdan luonteen.

Huom. 2. Tervalepikoita on melko pitkinäkin vyöhykkeinä ja saarekkeina pitkin Porvarinlahden rantoja muuallakin, mutta kasvillisuutena ne ovat luokiteltavissa joko vaihettumiksi tervaleppävaltaisten soiden ("tervaleppäkorpien") ja metsien välillä tai (suuruoho)lehdoksi ja "tulvalehdoksi" (vrt. Alapassi & Alanen 1988), sillä niissä ei ole rimpimäisiä välipintoja ja varsinaisten luhtakasvien osuus niiden kenttäkerroksessa on merkityksetön. Monet näistä tervalepikoista ovat selvästi kulttuurivaikutteisia.

3. Puustoiset suot

Alueella on lukuisia, mutta pieniä puustoisia soita laikkuina kallioaltaissa ja rinteillä, juotteina kallioiden välisissä laaksoissa sekä kapeina vyöhykkeinä tai pikku saarekkeina rannoilla. Kokonaisuutena suot käsittävät varsin laajan suotyypikirjon, sillä etenkin ylevämpiä maiden suolaikut ja -juotit eroavat suurestikin toisistaan eli ovat yksilöllisiä.

Seuraavassa kohdeluettelossa eivät ole mukana pinta-alaltaan aivan vähäiset suolaikut ja -juotit, joita on monin paikoin sekä Mustavuoren että Labbackan alueella. Kohteiden sijainti ilmenee liitteestä 1.

Mustavuori:

PS1: Ruoho- ja heinäkorpea, lehtokorpea ja nevakorpea peratun puron ja ruostelähteen vaikutuspiirissä. — Hosiasluoma (1985 a ja b) sekä Vainio-Mattila (1997) kuvailevat aluetta tarkemmin.

PS2: Kallioiden välinen kausivetinen painanne. Tervalepän ja hieskoivun tyvimättäät korpikasvillisuuksineen vuorottelevat jyrkästi raatteen ja kurjenjalan vallitsevien rimpipintojen kanssa. Parhaiten luokiteltavissa (rimpiseksi) nevakorveksi.

PS3: Osittain tervaleppävaltainen, edustava saniaskorpi (isoalvejuuri ja hiirenporras kenttäkerroksen luonnehtijoina). — Hosiasluoma (1985a ja b) kuvailee aluetta tarkemmin.

PS4: Kallionlakialueen altaiden kaksi pikku suota, joiden suotyyppejä ovat isovarpuräme, kangasräme ja kangaskorpi. — Hosiasluoma (1985a ja b) kuvailee aluetta tarkemmin.

PS5: Saniaskorpi, joka muistuttaa kohdetta PS3, mutta on pienialaisempi ja kasvistoltaan köyhempi.

PS6: Pieni karuhko korpilaikku, lähinnä kangaskorpea.

PS7: Isoon kallioaltaaseen kehittynyt suo, joka koostuu pääasiassa kangas- ja nevakorvesta sekä isovarpurämeestä. — Hosiasluoma (1985a ja b) kuvailee aluetta tarkemmin.

PS8: Itäväylän ja Mustavuoren välisen laajan avoluhdan (tai luhtaniityn) Mustavuoren puoleisessa reunassa on hieskoivun ja paikoin tervalepänkin luonnehtima vyöhyke, josta suurin osa on luettavissa lehtoihin. Kuitenkin Mustavuorelta tulevan puron suun kohdalla on (luhtaista) ruoho- ja heinäkorpea.

PS9: Tien itäpuolella kangaskorpea. Tien länsipuolen melko laaja suo koostuu korpilahkasammalen vallitsemista välipinnoista ja pallosaran luonnehtimista mätäspinoista ja lienee parhaiten luokiteltavissa mustikkakorveksi.

PS10: Pitkä kallioiden välinen juotti, jonka kasvillisuus koostuu enimmäkseen metsäkortekorvesta ja kangaskorvesta.

PS11: Selvärajainen pieni kangaskorpi kallioaltaassa.

PS12: Laajahko ruoho- ja heinäkorpi-, metsäkortekorpi- ja kangaskorpialue. Korvesta alkaa mutkitteleva, itään juokseva puro, jonka varren suursaniaisvaltaisessa kasvillisuudessa on myös saniaskorven piirteitä.

Labbacka:

PS13: Tervaleppävaltainen ruoho- ja heinäkorpi. Vaikka sijaitseekin joskus tulvivalla vyöhykkeellä, ei ole luokiteltavissa metsäluhdaksi.

PS14: Luokiteltavissa joko soistuvaksi lehtomaiseksi kankaaksi tai (saniais?)korveksi. Vainio-Mattila (1997) pitää ainakin osaa alueesta saniaskorpena.

PS15: Laajahko kallioiden välinen juotti, joka koostuu metsäkorte-, mustikka- ja kangaskorvesta.

PS16: Keskellä (laihaa) ruoho- ja heinäkorpea, joka vaihettuu kangasmetsäksi laitaosien kangaskorven välityksellä.

PS17: Vanhan pikkutien molemmin puolin kangaskorpea.

Kasaberget:

PS18: Laaja korpialue jyrkkien kallionseinämien rajoittamassa laaksossa. Monen korpityypin mosaiikkia (metsäkortekorpea, ruoho- ja heinäkorpea, kangaskorpea, vähän saniaskorpeakin). Puustosta on poistettu runsaasti järeimpiä tervaleppiä nähtävästi hieskoivikon suosimiseksi.

PS19: Selvärajainen kallioallassuo. Lähinnä tupasvillakorpea.

4. Käytetty aineisto

Tämä lausunto perustuu ao. alueella vuodesta 1990 lähtien Helsingin kasvistikartoituksessa (Arto Kurtto & Leena Helynranta) suoritettuihin maastotöihin ja syksyllä 1997 tehtyihin täydentäviin maastokäynteihin (A. Kurtto & L. Helynranta) sekä Helsingin satamahankkeen ympäristövaikutusten arviointiselostusta varten koottuun kasvisto- ja kasvillisuusaineistoon (A. Kurtto). Lähtöaineistona on käytetty myös seuraavia julkaisuja:

Alapassi, M. & Alanen, A. 1988: Lehtojensuojelutyöryhmän mietintö. – Komiteanmietintö 1988:16. Ympäristöministeriö, Helsinki.

Hosiaislouma, V. 1985a: Ehdotus Mustavuoren – Porvarinlahden suojelualueen perustamiseksi. – Pääkaupunkiseudun julkaisusarja C 1985:2. Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta (YTV), Helsinki.

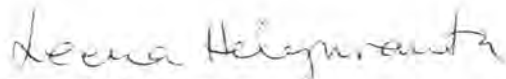
Hosiaislouma, V. 1985b: Pääkaupunkiseudun suoluonto ja sen suojelu. – Pääkaupunkiseudun julkaisusarja B 1985:9. Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta (YTV), Helsinki.

Vainio-Mattila, K. 1997: Vuosaaren satamaradan alustava yleissuunnitelma. Kasvillisuus selvitys erityisesti Natura 2000 -ohjelmaan ehdotetulla alueella ja eräillä paikallisesti arvokkailla alueilla. – Maa ja Vesi, Helsinki.

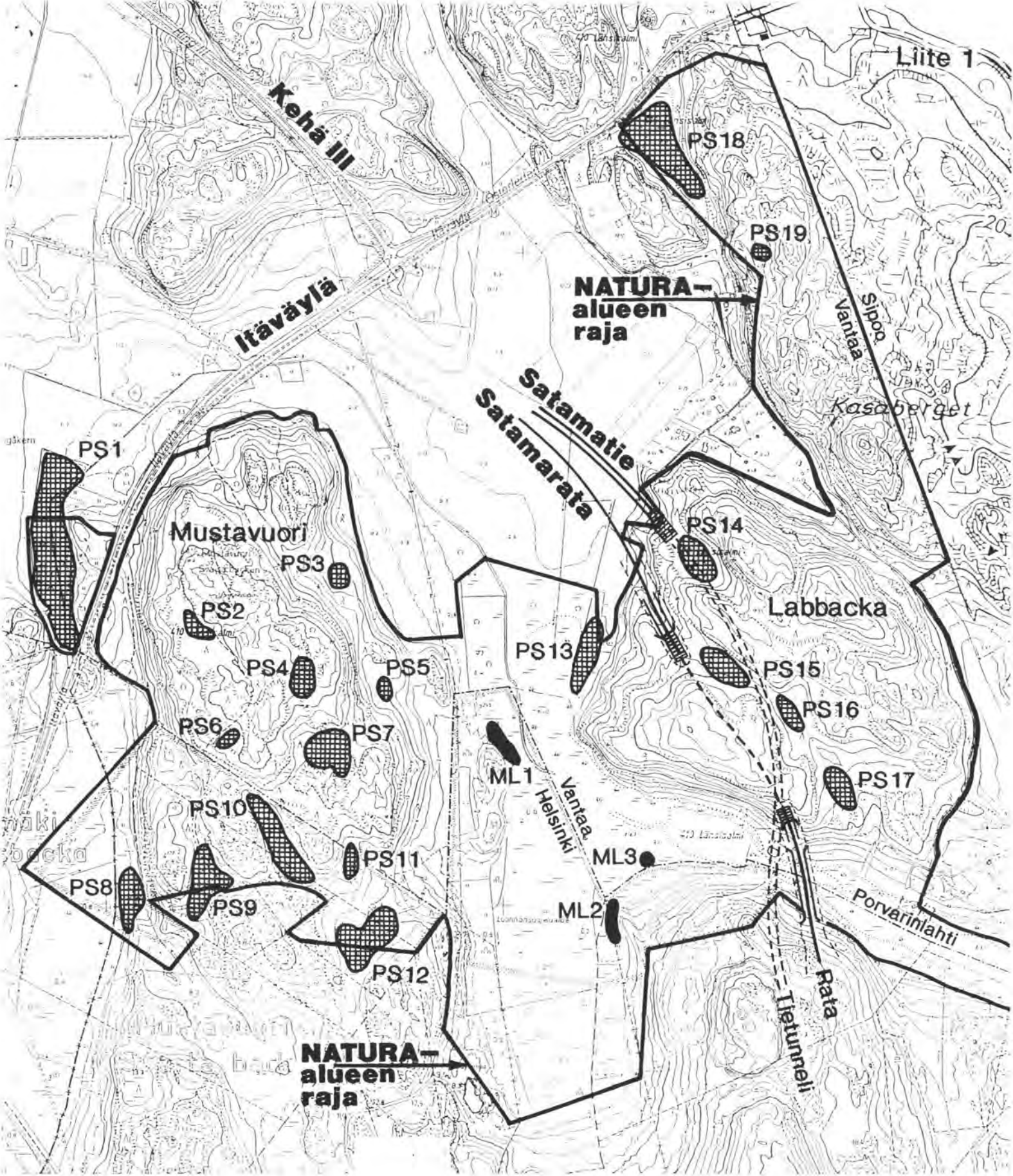
Helsingissä 16.10.1997

Arto Kurtto
Amanuenssi

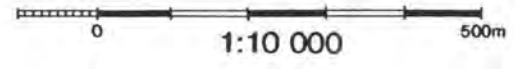

Leena Helynranta
Vs. amanuenssi

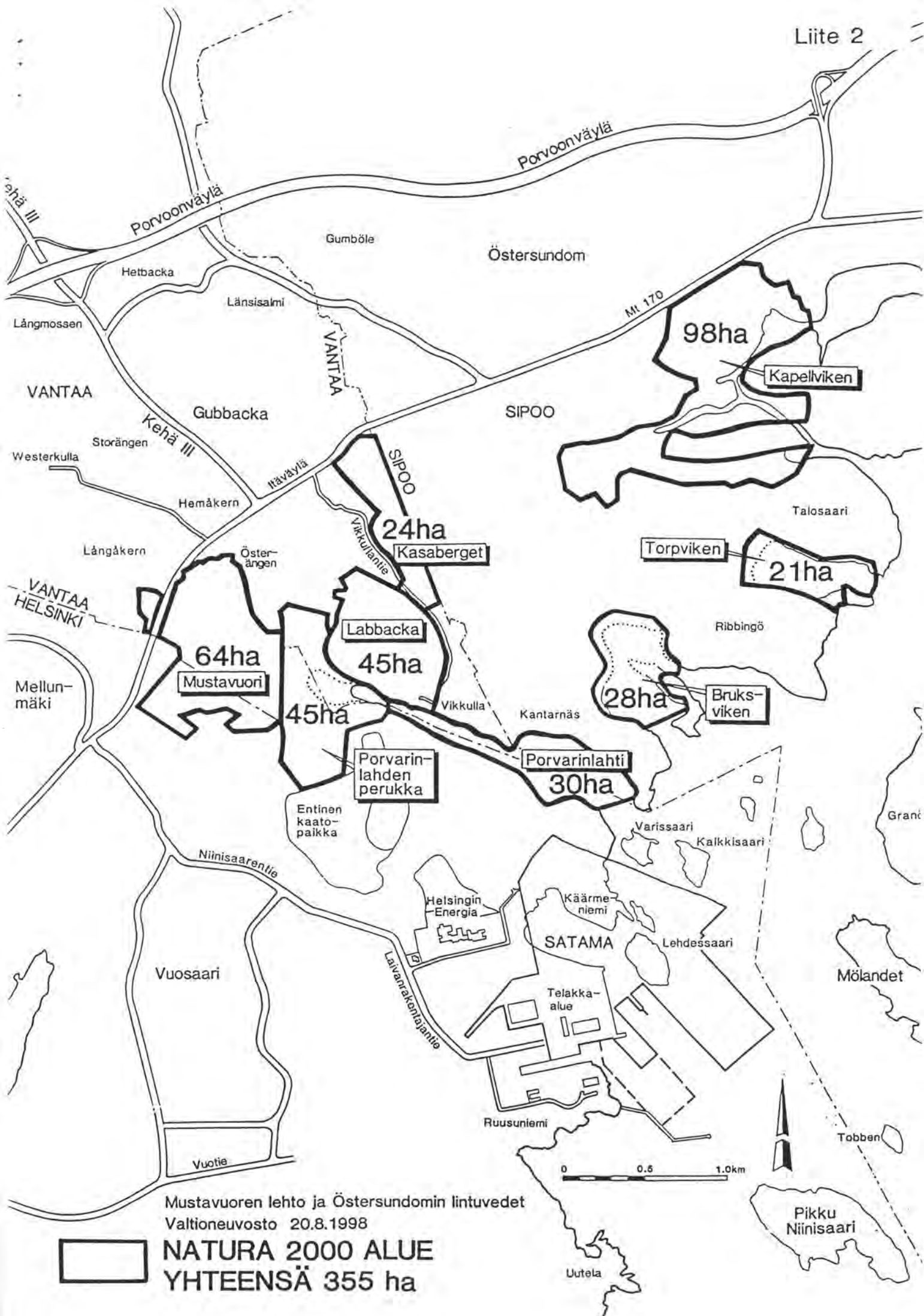
SELITYS:

- PS Puustoiset suot
- ML Borealiset metsäluhdat
- NATURA-alueen raja

- Kalliotunneli
- Betonitunneli
- Tunnelin suuaukko
- Ratasilta

Mustavuoren lehto ja Östersundomin lintuvedet
 Valtioneuvosto 20.8.1998

 NATURA 2000 ALUE
YHTEENSÄ 355 ha

